

INTERVIEW Arjen Bosman over zijn ontdekking over Fort Flevum

'Ik was er eerst onzeker over. Kan dit wel?'

Zijn wieg stond - echt waar - in 1964 in de opgraving van het tweede Romeinse fort in Velsen. Zijn nieuwe onderzoek naar het fort dat de Romeinen bouwden, beschouwt archeoloog Arjen Bosman als de kroon op zijn werk.

Robbert Minkhorst
rminkhorst@mediahuis.nl

Wereldnieuws, zei Bosman in november over zijn eigen onthulling. Mocht dat zelfvoldaan of pocherig zijn overgekomen: zo was het zeker niet door hem bedoeld. Het bleek wel een voorspellende waarheid. Vorige week kopte de Britse krant The Guardian: 'Groot Romeins fort ontdekt bij Amsterdam'. Het Spaanse El País interviewde hem. CNN wil Bosman ook nog spreken.

Bij Velsen-Zuid zijn aan het Oer-IJ ooit twee Romeinse forten gebouwd. Het oudste ligt bij de Wijkertunnel. Het tweede fort bij de Velsertunnel. Bosman bestudeerde de karige vondsten van dat laatste fort en kwam tot een opvallende conclusie: Fort Velsen 2 was veel groter geweest dan we dachten. Het is ook van een veel groter strategischer belang geweest. Het was geen castellum, maar een zogeheten castra, en het moet niet honderden, maar duizenden Romeinse legioensoldaten hebben ghebergd. Het mat geen een, twee hectare, maar toch zeker tien, elf. Daarmee is Fort Flevum (II) het meest noordelijke grote fort van de Romeinen geweest op het Europese vasteland.

„De impact van dat gegeven is enorm”, beseft Bosman. „Ik ben nog niet eens klaar als archeoloog,

maar dit is de kroon op mijn werk. Een van de hoogtepunten uit mijn loopbaan. De reacties uit de wetenschap waren lovend. Hartverwarmend.”

Beeckestijn

De oud-Velsenaar vertelt zijn verhaal in Landgoed Beeckestijn. Schuilend onder de partytent bij de brasserie, want het regent. Op de kaart bij het parkeerterrein en langs de Rijksweg heeft hij kunnen uitleggen waar het fort deels moet hebben gelegen. Daar, wijst hij naar het weiland tussen de weg en de snelweg.

„Beide forten in Velsen maken een groot deel uit van mijn wezen, van mijn bestaan. Schertsend zeg ik wel eens: mijn roots liggen hier. In het eerste fort heeft mijn wiegje gestaan - letterlijk. En ik heb een proefschrift geschreven over de vondsten van fort I.”

Bosmans ouders waren amateurarcheologen. Zij werkten mee aan bij een opgraving van het tweede Romeinse fort in Velsen - dat bij de Velsertunnel dus. En er is een foto waarop je Bosmans vader en moeder tegenover elkaar aan het werk ziet - alleen staat het wiegje waarin hij zelf ligt niet naast haar.

Hijzelf groeide op in Santpoort. Zijn vader werkte bij Hoogovens als chef van de Microscopkamer. Bosman en zijn vrouw vestigden zich voor zijn werk uiteindelijk in Dordrecht, 'halverwege Woerden en Gent'. In de Belgische stad kreeg

TERUGBLIK

hij een baan als deeltijdhoogleraar Romeinse archeologie. In Woerden was hij in dienst van een archeologisch adviesbureau.

In Valkenburg bij Leiden heeft ook een Romeins fort gelegen en een connectie tussen Velsen en Valkenburg was er ook altijd al. Vorig jaar ontdekten archeologen bij nieuwe opgravingen langs de N206 tussen Leiden en Katwijk dat het fort in Valkenburg ook een castra moet zijn geweest. Het trapje is nu: Ook voor Bosman is er een verband tussen Velsen en Valkenburg. „Mijn vrouw en ik hebben elkaar bij de N206 bij de toenmalige opgravingen ontmoet. Ik was werkstudent, zij archeoloog.”

Frustratie

„Van Velsen I weten we alles. Dat is volledig opgegraven. Daar zijn twee proefschriften van. Dat was mijn frustratie: van het latere fort wisten we nog maar weinig. Het oudste fort paste perfect in het plaatje van 'Fort Flevum', waar de Romeinen zelf in hun geschriften naar verwezen. Van Velsen II weten we nog steeds niet precies hoe het nou exact heeft gelegen. We hebben het links laten liggen. Dat triggerde me.”

In 2009 vroeg Bosman een subsidie aan en die kreeg hij. Het onderzoek zou een jaar duren - maar dat werd dus heel wat langer. „En heeft uiteindelijk een schat aan informatie opgeleverd.”

De archeoloog bestudeerde wat wel over het tweede Romeinse fort in de bodem is gevonden. Foto's, grondmonsters voornamelijk. Wat proefsleufjes.

Aanwijzingen dat er wat te onthullen viel, kreeg Bosman al gauw. „Zo'n Romeins fort had ook altijd een 'kampdorp'. Er leefden handelaars. Je had horeca. Dus het kon ook de bebouwing om het fort heen zijn, waar ik de sporen van had gezien.”

En toch: het had ten westen van de Velsertunnel gelegen, wat Bosman analyseerde. Dat had hij niet direct verwacht. Daarbij: „De conclusie van de Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek was geweest dat van Velsen II alles verder was weggespoeld. Op basis

Arjen Bosman wijst op de kaart naar de ligging van het tweede Romeinse fort.

FOTO UNITED PHOTOS/TOUSSAINT KLUITERS

„Beide forten in Velsen maken een groot deel uit van mijn wezen, van mijn bestaan

Daar in het weiland lag een deel van het jongste Romeinse fort.

FOTO UNITED PHOTOS/TOUSSAINT KLUITERS

Het sluitende bewijs van de V-vormige gracht die rond het fort heeft gelegen.

FOTO PRIVÉCOLLECTIE

„Dat was ook mijn frustratie: van het latere fort wisten we nog maar weinig

van wat ik aantrof, was dat een foute conclusie. Al kun je dat de onderzoekers van toen niet kwalijk nemen. Dat zeiden ze in de jaren '50.”

Eureka

Bosmans 'Eureka-moment' volgde krap een jaar geleden. De onderzoeker zag duidelijk de resten van een V-vormige verdedigingsgracht, op een plek waar hij dat totaal niet verwachtte. Ook aan de Velsertunnel van de tunnel. „Ik was er eerst onzeker over. Kan dit wel? Heb ik het goed gezien? Want als ik dit ga uitmeten, kom ik tot een veel groter fort.”

Maar het bodemspoor had onmiskenbaar de juiste diepte en

vorm. Die V-gracht moest wel bij het fort hebben gehoord. „Op een gegeven moment moet je het besluit nemen: Zo zit het. Je moet gaan geloven wat je ziet.” „Er was geen twijfel. Die sleuf lag op het Romeinse niveau in de bodem. De datering klopte.” Het kon niet missen.

Het bestaan van de Velsense castra kan Bosman bovendien beredeneren. „We weten dat keizer Caligula in Nederland is geweest. Zo'n keizer kon nooit alleen - die had legioenen bij zich. Een deel daarvan heeft in Velsen gezeten, een deel in Valkenburg. Beide forten dienden ook ter voorbereiding op de verovering van Engeland - ook dat wisten we al.”

Het zou alleen mooi zijn als nog eens precies duidelijk wordt hoe groot de Velsense castra exact is geweest. Vanuit de zuidpoort moet ook een Romeinse weg helemaal naar Valkenburg zijn gelopen. Alleen: „Resten van de zuidpoort zijn nooit gevonden. Alleen van de noordpoort. Elk fort had zijn eigen indeling. Er was een sjabloon, symmetrie, maar daarbinnen werd van alles verschoven. Er zat een marge op de symmetrie.”

Generaties

„Ik zeg: laat het nu maar liggen, voor een of twee generaties na ons. Tegen die tijd kunnen ze dat met nieuwe technieken ongetwijfeld veel beter dan wij nu. Ja, een ander

mag verder mijn onderzoek. Zoals ik ook heb voortgeborduurd op onderzoek van anderen.”

Fot Velsen II heeft uiteindelijk maar kort bestaan - van 39 na Christus tot 47. In opdracht van Caligula trokken de Romeinse legers zich terug tot achter de loop van de (Oude) Rijn - de Limes, die tegenwoordig geldt als de noordgrens van het Romeinse Rijk.

Bijzonder is dat van Bosmans onderzoek dit jaar een boek verschijnt: een uitgave van het Huis van Hilde, het provinciaal archeologisch museum in Castricum. Een dankbare maar lijvige klus. „Mijn onderzoek beslaat 1200 pagina's. Dat moeten er 600 voor het boek worden.”

Op de voorgrond de wieg met daarin Arjen Bosman.

FOTO PRIVÉCOLLECTIE